

Feladatok a jövőben: az előzőekben összegezett eredmények meghatározzák számunkra a feladatokat.

1. A városi (és megyei) szinten meglévő óriási különbségek (95,3% és 28,0%, ill. 80% és 31%) felszámolása érdekében célszerű lenne továbbképzési nappá tenni a földrajzi verseny napját. Így a szaktanárok maguk látják majd tanítványaik eredményeit és hiányosságait, ugyanakkor tapasztalatokat is szereznek a verseny lebonyolításához, és ezáltal háziversenyük színvonala is emelkedik.

2. A fogalmi és az összefüggések ismeretét felmérő feladatok eredményeinek alacsony százaléka arra hívja fel a figyelmet, hogy az oktató munkánkban jobban kell törekedni a tiszta fogalmak kialakítására és az összefüggések megábrázolására.

3. Nagyobb gondot kell fordítani tanításaink során az aktuális kérdések, események ismeretetésére, s e munkába be kell vonni a tanulók minél nagyobb csoportját.

4. A versenyanyag összeállításánál arányosabbá kell tenni – a városi versenyen – az elérhető írásbeli és szóbeli pontszámokat. Biztosítani kell az egyértelmű kérdésfogalmazást a feladatoknál.

Jámbor Gyuláné és Pósa Lajos
Szeged

AZ ÁTMENET MEGKÖNNYÍTÉSE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 4. OSZTÁLYÁBÓL AZ 5. OSZTÁLYBA MAGYAR IRODALOMBÓL

Sok pedagógusnak jelent nehézséget év elején az ötödik osztályban való tanítás. Panaszkodnak, hogy a gyerekek nem képesek önálló feleletre, gondolataikat legtöbbször nem tudják segítő kérdések nélkül kifejezni, a feladatok megoldását túlságosan lassan végzik, fejletlen az olvasási, írás és számolási készségük. Az 5. sz. módszertani levél konkrét tanácsokat ad e nehézségek áthidalásához. Úgy vélem, az itt közreadott eljárások is könnyítenek e probléma megoldásán.

1. *A tanulók megismertetése a konkrét tényekkel.*

Irodalomból az első félévben a tanulók megismerkednek a népköltészet alkatosokkal: a közmondásokkal, talalós kérdésekkel és a népmesékkal. Ez a tanítási anyag nagyon sok lehetőséget nyújt a tanulók gondolkodásának fejlesztésére, elősegíthetjük szókincsük gyarapítását, helyes mondatalkotásukat, mondatfűzésüket, önálló véleményük kialakítását. Követelmény: TU. 230. l.

... Értelmesen, összefüggően tudjon beszámolni az olvasott művek eseménytartalmáról. Beszámolójában jusson kifejezésre – életkorához mért – határozott, haladó szellemű állásfoglalása a szereplőkkel, helyzetekkel kapcsolatban. Egyszerű megfogalmazásban tudjon számot adni azokról, az érzelmekről, amelyeket benne az olvasott szépirodalmi alkotások kiváltottak. Beszámolójában törekedjék az írók, a költők szavainak, kifejezéseinek megfelelő módon való felhasználására ...”

Mielőtt a tanulók megismerkednének a konkrét tényekkel, szükséges, hogy

a) *felkeltjük érdeklődésüket.*

Hogyan sikerült ezt elérnem?

A közmondások tanítása.

1. óra: Az Egyszer volt Budán kutyavásár című olvasmány felelevenítése. Hogyan születik a népi mondás, közmondás? Rövid beszélgetés után: ti is ismertek ilyen közmondásokat!

Az érdeklődés felkeltése: minden tanuló kap egy papírcsíkot, amelyen az alsó tagozatban megismert, félbehagyott közmondást kell kiegészíteni. Ez történhet versenyszerűen is. Utána megkérdezzük a gyerekektől: Szeretnétek még ilyen érdekes közmondásokat megismerni? Igen? Akkor jól figyeljete!

A talalós kérdések.

Hasonló eljárást alkalmazhatunk a talalós kérdések előkészítésénél is. Ennél a témánál az érdeklődés felkeltése minden közvetlenül e tanítási órán történik. Pl.: a faliújságra kitett kérdéseket oldják meg a tanulók. Játékos, nem túl nehéz talalós kérdésekkel felkelthetjük érdeklődésüket, ösztönözhetjük (jó osztállyal) azok gyűjtésére is.

A népmesék.

A népmesék tanításánál ugyanennek a célnak eléréséhez elegendő volt néhány meseillusztráció bemutatása, lehetőleg a gyerekek által hozott, színes mesekönyvből. (Illyés: 77 magyar népmese, Andersen: A vadhattyú és más mesék, Grimm legszebb meséi stb.) vagy a megfelelő diafilmek néhány kezdő képének vetítése (Tündér Ilona, A két bors ökröcske stb.) s csak ezután követ-

kezett a mese bemutatása. A mű befogadására való előkészítéshez jól fel lehet használni applikációs képeket, vagy előre elkészített színes táblai rajzot. Pl.: A holló meg a róka, Mese a halászlól... stb. A megfelelő előkészítést azért is fontosnak tartom, mert így a gyerekek érzelmi-
leg aktívan lépnek az óra következő szakaszába.

b) A mű tanári bemutatása.

2. *Műelemzés.* Fölszemesnek tartom, hogy a kézikönyv által leírt órák menetét megismételjem, jók és mindenütt alkalmazhatók oktatási és nevelési szempontból is. Csupán néhány, általam kipróbált ötletet szeretnék tovább adni.

Az új anyag feldolgozásánál bátran ragaszkodhatunk az első időszakban az alsó tagozatos, olvasmánytárgyalásos módszerhez. Nagyon fontos, hogy a bemutató olvasás után hagyjuk a gyerekeket beszélni. Tereljük figyelmüket a mű lényeges jegyeire, mozgassuk meg képzeletüket, bátorítsuk őket *akármilyen* véleményük kifejtésére. A részletes elemzésnél a bemutatott mű lényeges és lényegtelen jegyeinek összegyűjtésében aktivizálni kell a tanulókat, mindegyiknek lehetőséget adva a szerepléshez.

A közmondások elemzése.

A részletes elemzésnél jól felhasználható az osztály csoportokban való foglalkoztatásánál:

1. csoport: olvassák a közmondásokat.
2. csoport: Figyeld meg, miről szól 1-1 csoport!

A közmondások egy-egy csoportjának megbeszélése után feladatot cserélnek a csoportok. Ugyanígy történhet néhány nehezebb közmondás magyarázata. Ki tudja a másik csoportból megmagyarázni? (jó felelet esetén jó ponttal ösztönzünk). Azután közös munkával könnyen összegezhethetjük a közmondások lényeges jegyeit, s már el is jutottak tanulóink a fogalomalkotáshoz.

A találós kérdések

A találós kérdések feldolgozásánál is építhetünk a tanulók versengésére, játékszeretetére. A bemutató olvasás után a részletes elemzésnél – *Add tovább!* játékkal fejtik meg a könyv találós kérdéseit. Aki nem tud válaszolni a kérdésre, állva marad, a játék megy tovább. A játékosok csak úgy ülhetnek le, ha találós kérdést tudnak mondani vagy megfejteni. Találós kérdés formájában határozatjuk meg a lényeges jegyeket is. A népmesék részletes elemzésére nem térek ki, itt inkább a vázlatkészítés érdekesebb megoldásával foglalkoznék.

Miért?

Az 5. számú módszertani levél utasítására hivatkozom:

„Valamennyi tanár vigyázzon arra, hogy az írónalók mennyiségét és tempóját ne emelje túlságosan gyorsan. Ez dezorganizálja az írásképet, és a helyesírási hibák számát is növeli. Az óra anyagát, ha szükséges, csak rövid vázlatpontokban, vagy rajzban rögzítsék, kerüljék a hosszú vázlatok iratását! Rendszeres írásbeli házi feladatot csak magyar nyelv és irodalom, számtan-mértanból, valamint orosz nyelvből szabad adnia. Az írónalók mennyiségileg csak fokozatosan emelkedjenek...”

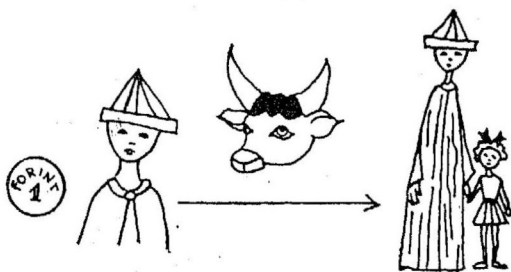
Mivel a tanulói megismerés is az érzékeléssel kezdődik, nagyon fontos mozzanata az órának a maradandó képzetek kialakítása: egy-egy irodalmi műről, amit a tanár az irodalmi alkotás bemutatásán kívül (konkrét tényanyag) a szemléltetés egyéb eszközeivel is megerősíthet.

Az irodalomórán leggyakrabban használt szemléltetési eszközöket a következőképp csoportosítottam:

1. Írói arcképek, eredeti írói művek, könyvek, képek az irodalmi művel kapcsolatban – a tankönyv.
2. Iskolatelevízió, rádió, hanglemez, magnetofon, film.
3. Színes applikáció.
4. Táblai rajz.
5. Táblai vázlat (rajzos táblai vázlat, 5.)
6. Diapozitív, epidiaszkóp.

Ezek közül kiemelem a táblai rajzot és a táblai vázlatot – mindkettő megkönnyíti az új ismeret megértését, elősegíti az emlékezetbe vésést, és emlékezetben tartást. Óráimon (nem kizárólagosan!!) néhány rajzos vázlatot készítettem irodalomból, 5. osztályban, s mivel a gyerekek nagyon megkedvelték és én is eredményesnek találok alkalmazásukat a fantázia, gondolkodás, képzeletfejlesztés szempontjából – néhányat ismertetek.

I. Bevezetés.

Vázlat.

Szóbéli: a gazdag megajándékozta a szegény testvérét.

II. A bíróságon.

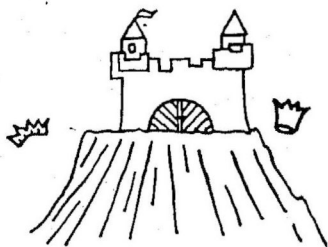
Mindkettőnek 3 kérdésre kell válaszolnia.

III. Rajzold le otthon a mese befejező vázlatpontját!

Benedek Elek: A szárnyas királyfi.

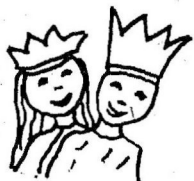
I.

Szóbéli vázlatkészítés után: hogyan rajzolnád le?

II. A királyfi megtalálása,
az öreg király rettenetes parancsa.

III.

A rajzos vázlatok készítésénél nem a kivitelezésre törekszünk elsősorban, hanem a leglényesebb motívumot kiemelve, egyszerű, gyors, ábrázolásra.

Kétféleképpen készíthető el, de mindkét esetben a tanulók bevonásával, ilyen vázlat.

1. Óra közben, a részletes elemzésnél, a cselekmény megbeszélésénél. Fokozatosan, lépésről lépésre kerül fel a rajz a megbeszélte, legfontosabb mozzanatok megjegyzésével. Ebben az esetben az óra végén, összefoglaláskor már csak 1-1 mondatot kérünk a képről.

2. A rajzos vázlat készítése történhet óra végén is. A teljesen kész szóbeli vázlat alapján, még a tanulók véleményét is kikérhetjük, (fantázia fejlesztés) párhuzamosan rajzolunk, összefoglalunk.

A két bemutatott vázlat írott szöveggel kombinált – ezzel elkerültem bonyolultabb viszonylatok nehezekebb ábrázolását.

A vázlatkészítést diafilm segítségével is megoldhatjuk – a bemutató olvasás, elemzés és újraolvasás után – ha kétórás anyagot tárgyalunk, az ezt követő órán a filmmel párhuzamosan történik a vázlat írása. Jól feldolgozható így A két bors ökröcske című mese.

Úgy gondolom, a felsorolt ötletek elősegítették tanulóimat az irodalom megszeretetésében, az új ismeretek elsajátításában, és ahogy tapasztalataim mutatják, a változott körülményekhez viszonylag könnyen alkalmazkodtak, nőtt az önbizalmuk, fejlődött önállóságuk, és 1-2 kivételtől eltekintve képesek a nagyobb követelményekhez törés nélkül igazodni.

Nagy Zoltánné
Felsőnána